

Co pro mě znamená svoboda?

Svoboda je široký pojem, pod nímž si každý představí něco jiného. Ale jedna z internetových encyklopedií, na kterou jsem se obrátila, ho definuje takto: „*Svoboda je možnost, případně také schopnost volit, rozhodovat a jednat 'podle své vůle' a nést za to přiměřenou odpovědnost.*“ Dalších definic právě tohoto pojmu je opravdu mnoho, od „*poznané nutnosti*“ Barucha Spinozy po „*odsouzení ke svobodě*“, mučivou nutnost neustále se rozhodovat J. P. Sartra. Německý filozof 20. století W. Weischedel mluví o svobodě myslím docela přesně a výstižně jako o „*volném prostoru možností volby, v jehož rámci může člověk rozhodovat sám o sobě ze sebe sama.*“ Co to tedy znamená pro mě jako pro čerstvě plnoletou studentku střední školy? Mám možnost a schopnost volit a jednat ze své vůle? Důležité je zjistit, co je pro tak mladého člověka důležité a o čem on sám má potřebu rozhodovat. Ještě donedávna jsem sice jednala podle své vůle, ale pod dohledem svých rodičů, a nesla jsem plnou zodpovědnost za své jednání. Ale to bylo doma, ne před státem, ne před policií, před úřadem. Ano, myslím si, že jsem byla svobodná. Když provedu nějakou hloupost, budu za to nést následky. Ať už doma nebo ve škole. Sama dobře vím, že jsem odpovědná za své činy. A přechodem do plnoletosti jsem odpovědná sama za sebe i očima státu. Svoboda – tedy možnost svobodně se rozhodovat a jednat podle své vůle – je určitě nezbytnou součástí každodenního života. Ano, my všichni jsme svobodní. My rozhodujeme o svém chování, ale vždy s vědomím, jaké za to budeme nést následky. Spousta mladých lidí z řad různých skupin od tzv. pravicových extrémistů po anarchisty zastává názor, že svoboda je možnost jednat bez jakéhokoli omezování, ovšem i bez dalších následků. Mohli bychom tento postoj definovat pojmem „*absolutní svoboda*“. Jenže existuje vůbec něco takového jako absolutní svoboda?

Weischedel dále uvádí: „*Tato podstatná možnost člověka, případně i jiných živých bytostí, je ovšem omezena: fyzicky, například gravitací; zvenčí, například autoritou rodičů, společnosti, státem; zevnitř, například sníženou přičetností, intoxikací, návykem a podobně.*“ To, že naše svoboda je fyzicky omezena, je všem jasné, i když je pravda, že lidé se snaží obejít všechny zákony, které je nějakým způsobem svazují. A s přírodními zákony to není jinak. Jak jinak si můžeme vysvětlit, že např. lidé chtějí uzavírat manželství ve vesmíru či na dně oceánu? Přírodní zákony ovšem ovlivňují lidskou svobodu ze všeho nejméně. Za sebe mohu říci, že mě toto omezení nijak netíží. Že jsme omezeni autoritou našich rodičů, to zřejmě poznal každý, když byl mladý. Ale tahle nesvoboda, se kterou velká část mladých nesouhlasí a pociťuje ji jako újmu, nám zajišťuje jakousi ochranu. Svoboda v určitém rozmezí, v určitých oblastech našeho života se stává čím dál víc samozřejmou. Je to prosté. Mladí si v podstatě mohou rozhodovat o svém osobním životě. Rodiče nemusí s jejich rozhodnutími souhlasit, ale jediný trest, který jejich děti postihne, přijde pouze od nich. Dítě se tak dostává do prostoru své vlastní svobody, přičemž rodiče zajišťují vše potřebné k jeho životu bez práva spolurozhodování. Paradoxem ale je, že většina takovýchto dětí se cítí nesvobodně! I takto lze chápat svobodu, které se v dnešní době mladým dostává.

Pojďme od rodiny dál, naši svobodu omezuje společnost... A jak tedy společnost ovlivňuje zrovna mě? Velká část lidí je přesvědčena o tom, že se musí podřizovat či nějak přizpůsobit prostředí, v němž se každý den pohybuje. Škola, práce a přátelé, to všechno nás může ovlivnit. Ale faktem je, že skoro každý se nakonec rozhodne sám a udělá, co bude chtít, nebo co bude považovat za správné. Někdy si nemůžeme vybrat společenskou skupinu, ve které budeme působit, a proto často nezbyvá, než se podřídít. Ale ve většině případů jsou lidmi, kteří nás ovlivňují, naši blízcí. A pro ně přece kousek té svobody obětujeme. Mohlo by se totiž stát, že svobodný člověk bude za chvíli znamenat osamělý člověk. A k čemu by nám potom ta volnost byla?

Snad nejvíce naši svobodu omezuje stát. Naše životy jsou řízeny zákony, pravidly, zákazy, povinnostmi. U všech lidí platí to samé jako u malých dětí: Když provedeš špatnou věc, budeš potrestán. Na rozdíl od většiny dětí, které si ještě neuvědomují, že některé věci jsou špatné, dospělí, racionálně myslící lidé sami moc dobře vědí, co po porušení pravidel bude následovat. Zločin – trest. Jaká by to byla spravedlnost, kdyby zločin nebyl potrestán? Jak by mohl stát fungovat, kdyby se neřídil určitými pravidly? Kdyby existovala „absolutní“ svoboda, neomezená anarchie, jak by se asi lidé cítili? Těm, kteří by se stali oběťmi zločinu, by se nikdy nedostalo aspoň nějakého zadostiučinění. Žili bychom v neustálém strachu o sebe a své blízké. Není tedy snad nanejvýš žádoucí, že stát omezuje naši svobodu konat cokoli?

A co se týče omezování svobody, které pochází z nás samých – jakékoli omezení pramenící z našeho nitra, našich vnitřních motivů a choutek je problémem pouze nás samých. Například vliv drog: Drogy, které zpočátku uživatele odpoutávají od stereotypního života a otevřou brány do zcela nového světa, bývají považovány za látky, které nám umožní zažít pocit velké vnitřní a zčásti i vnější svobody. Po překročení určité hranice se ale člověk dostává do fáze, kdy mu na svobodě spíše ubírají. Každý má ale možnost rozhodnout se!

Tolik o Weischedlovu názoru na svobodu, viděném mýma očima. Ale pro můj život je i mnoho dalších důležitých věcí, patřících do sféry osobní a občanské svobody. Například nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo náboženským vyznáním. Dále nesmírně důležitá svoboda slova a veřejného projevu, vůbec tedy svoboda myšlení, samozřejmě s některými dílčími omezeními; např. svoboda slova, neexistence cenzury, není úplně absolutní – nesmí se např. veřejně propagovat nic, co by znamenalo šíření rasové a třídní nenávisti; ale v USA neplatí ani toto dílčí omezení a svoboda slova je tam vzácně nedotknutelná. Je otázkou diskuse, jestli je to jednoznačně dobře, nebo někdy pro společnost spíše špatně. Základním lidským právem, alespoň tedy v naprosté většině zemí naší euroatlantické civilizace, je rovněž již zmíněná náboženská svoboda, svoboda vyznání. Mnozí mladí lidé si vůbec neuvědomují, že tak tomu nebylo vždy. Problém rozdílnosti náboženství už od dávnověku stál za mnohými válečnými střety. V relativně nedávné době zase odmítání bezduchého „státního ateismu“ bývalo příčinou různých podob pronásledování a šikanování věřících.

Všechna tato hlediska souvisí se svobodou nás všech. Jinak to může vnímat člověk, jenž zažil dobu komunismu, či člověk, který pamatuje druhou světovou válku. Doba, ve které žijeme, je velmi dynamická, nejrůznější změny přicházejí den ze dne. A s dobou se mění i lidská práva a povinnosti, zákony, jež nás omezují, společenské postavení jednotlivých skupin lidí i svoboda jedince. Každý, kdo bude chtít, si může najít spoustu důvodů a argumentů, týkajících se jeho osobního pocitu nesvobody. Ale na místo toho by bylo lepší zaměřit se na věci, které může svobodně dělat. Věci, které nám byly ještě před dvěma desítkami let odpírány, zakazovány a tvrdě trestány. Naše životy jsou dnes nanejvýš svobodné.

Jsem osmnáctiletá dívka. Mohu studovat na jakékoli škole, nikdo mě nenutí k nástupu do zaměstnání, které se mi nelíbí. Nikdo mi nezakazuje ani neodsuzuje mou křesťanskou víru. Kdykoli mohu odjet do zahraničí. Mohu veřejně vyjádřit svůj názor. V obchodě si mohu koupit vše, co potřebuji. Nyní je dokonce možné uzavírat registrovaná partnerství jedinců stejného pohlaví, což je fakt, který rozhodně není přijímán jednoznačně jako klad společenského vývoje, ale liberálně vzato jde o zrovnoprávnění těchto párů, jež spolu stejně „v utajení“ třeba i dlouhou dobu žily. Toto vše bez toho, aby nám někdo něco zakazoval nebo nás veřejně odsuzoval. Lidé však jako by byli od přírody nespokojení, jako by chtěli neustále více a nevážili si toho, čeho se jim dostává a za co by také měli cítit odpovědnost, určité odhodlání svoji cennou svobodu i bránit. Jsem ještě mladá a nezkušená, ale mohu říci, že se rozhodně cítím jako svobodný člověk a vážím si toho. A kdyby někdo namítal, že tento pocit je jen klam - každý z nás může být svobodný alespoň ve svém nitru.

(Nikola Tichovská, 3.B, SOŠS u Matky Boží Jihlava)